

NHÀ HÁT LỚN SYDNEY - THE SYDNEY OPERA HOUSE

Nguyễn Văn Quyên

Nhà Hát lớn Sydney, sau đây được gọi là Opera House, cái tên được mọi người trong nhiều ngôn ngữ thích gọi khi nói đến công trình kiến trúc tuyệt vời này của Thế kỷ 20, làm một gia tài văn hóa của nhân loại.

Đã có rất nhiều sách báo viết về Opera House, mô tả sự hình thành từ một cuộc thi quốc tế năm 1957, diễn tiến thiết kế, xây dựng và hoàn thành. Không có một lời nào công kích, chỉ toàn là những lời tán phục từ mọi người, mọi giới trên khắp thế giới.

Những người đã có dịp đến xem tận mắt thường muốn trở lại Sydney để xem, chiêm ngưỡng, tìm hiểu thêm kiến trúc kỳ diệu này. Không biết bao nhiêu phim ảnh, sách báo đã ca tụng kỳ công của Joern Utzon, một kiến trúc sư trẻ người Đan Mạch (hiện còn sống) - Xin xem Hình 1.

Trước khi được hân hạnh xem tận mắt, xem đi xem lại vào buổi sáng, buổi trưa, buổi tối, xem từ trên cao, từ dưới các bậc thềm, từ trên mặt nước của Sydney Harbour (Cảng Sydney), xem từ nhiều khía cạnh bên ngoài và bên trong, dự đôi lần các buổi trình diễn âm nhạc, ca kịch, phim, ảnh, thuyết trình về sự hình thành của Opera House, tôi đã cố tìm hiểu nó qua các sách báo chuyên nghiệp. Tôi càng lúc càng tán phục, càng yêu nó. Tôi không bị một tiếng sét ái tình lớn, tôi bị nhiều tiếng sét ái tình nhỏ hơn nhưng dồn dập và có thể sẽ còn tiếp tục đến với tôi.

Có lần tôi đã đại ngôn với vài bạn thân "Nếu tôi là một kiến trúc sư, tôi sẽ chết không nhắm mắt được nếu tôi không một lần được xem Opera House tận mắt".

Xin lỗi các bạn tôi quá đông dài nhưng khi con tim đã yêu...Tôi xin nói tiếp

về sự tuyển chọn đề án dự thi.

Giữa thập niên 50, chánh phủ tiểu bang New South Wales (NSW) tổ chức một cuộc thi quốc tế để tìm một thiết kế xây dựng một Nhà Hát Lớn cho Sydney, The Sydney Opera House. Có 222 dự án từ 32 quốc gia gửi đến tham dự - có tài liệu chép là 233.

Một Hội Đồng tuyển chọn gồm 4 kiến trúc sư nổi tiếng thế giới thời bấy giờ (gồm cả kiến trúc sư Úc) được bổ nhiệm. Vì một lý do bất khả kháng, vị chủ tịch, kiến trúc sư Eero Saarinen không đến dự kịp vài phiên họp đầu. Các hội viên khác tạm làm việc và bắt đầu loại một số đề án dự thi trong đó có đề án của Utzon. Các đề án bị loại được chứa trong một kho tối tăm. Khi Ông Saarinen đến làm việc phiên đầu, ông xin được xem qua các đề án bị loại. Lúc xem đến đề án của Utzon, ông dừng lại rất lâu, cuối cùng ông cho treo các bản vẽ lên tường và ông trịnh trọng (và khô hài) nói "Thưa quý ông, giải nhất của cuộc thi là đây rồi".

KTS Joern Utzon, 1957 lúc bấy giờ 38 tuổi (Hình 1)

Sau nhiều ngày làm việc, Hội đồng **nhất trí** chọn và tuyên bố Utzon đoạt giải nhất. Thế là suýt một chút nữa Úc châu mất đi sự hãnh diện vô song là Sydney có được một công trình kiến trúc tuyệt mỹ, kỹ nghệ du lịch của Úc mất đi một mối lợi hàng trăm triệu trong 25 năm qua...và không biết bao nhiêu nữa trong nhiều thế kỷ tới, suýt chút nữa toàn thể kiến trúc sư trên thế giới mất đi một hãnh diện nghề nghiệp, gia tài văn hóa thế giới nghèo đi một kỳ công của loài người và tôi khởi làm mất thì giờ các bạn phải nghe tôi ví von một cách vô nghĩa.

Mà lý ra đề án của Utzon phải bị loại vì ông đã phạm (và ông biết rõ như vậy) bốn trong sáu trường quy kèm theo thư mời dự thi :

- Mặt bằng của tòa nhà rộng quá khuôn khổ khu đất dành cho;
- Kinh phí dự trù quá lớn (Theo nhận định của Hội đồng tuyển chọn);
- Không thỏa mãn được nhu cầu đòi hỏi về số ghế (chỉ dự trù được 2.700 ghế trong khi nhu cầu là 3.000/3.500 ghế cho thánh đường chính - Concert Hall); và
- Đề án quá đơn sơ, chỉ được phác họa, không như một đề án gửi dự thi thông thường.

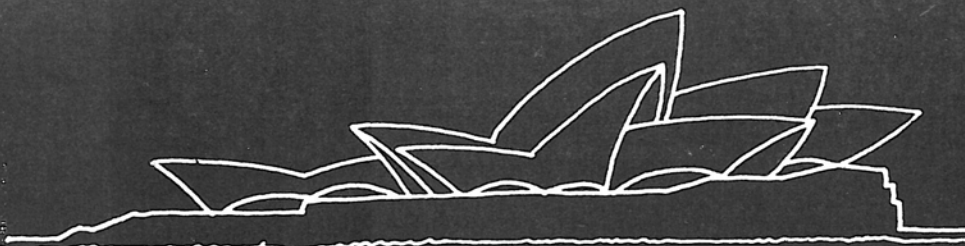
Lúc đầu (khi chưa hình dung hay thấy được tòa nhà xây xong và hiện ra dưới ánh mặt trời) không phải là không có nhiều

người chống đối : kiến trúc sư, kỹ sư kết cấu, chuyên gia về âm thanh, chánh trị gia...Có người viết "Phải chăng dự án do Utzon đề nghị **quá ư vĩ đại** khiến ông đánh đổ được gần như tất cả điều kiện ràng buộc người thiết kế do chủ công trình đã đặt ra ?". Với sự lười lại của thời gian (hơn một phần tư thế kỷ), rất dễ cho chúng ta trả lời câu hỏi trên. Ban tuyển chọn đã thấy trước chúng ta. Cả xứ Úc ngày nay ghi ơn Ban tuyển chọn và riêng vị chủ tịch - Tất nhiên ơn của Utzon thì nặng hơn.

Trong thời gian 15 năm, từ ngày khởi công xây cất (giữa năm 1959) đến ngày hoàn tất và đưa vào sử dụng (đầu năm 1974), có biết bao nhiêu khó khăn, cản trở; có lúc công trình xây dựng tưởng là phải bỏ dở, trong đó có việc Utzon bất mãn phải áo ra đi chưa bao giờ trở lại để nhìn qua tác phẩm của mình !

Bây giờ chúng ta tạm dẹp qua một bên những khó khăn của Utzon, văn phòng kỹ sư kết cấu nổi tiếng trên thế giới Ove Arup, những chuyên viên âm thanh, cơ khí cùng những chánh trị gia (muốn tòa nhà được chóng hoàn tất với một kinh phí "có thể chấp nhận được"), cũng như ba văn phòng kiến trúc sư Úc (Peter Hall, Lionel Todd và David Littlemore) được ủy thác trách nhiệm vô cùng khó khăn là tiếp nối công trình của thiên tài Utzon sau khi ông này bỏ đi.

Sơ phác ban đầu của Utzon

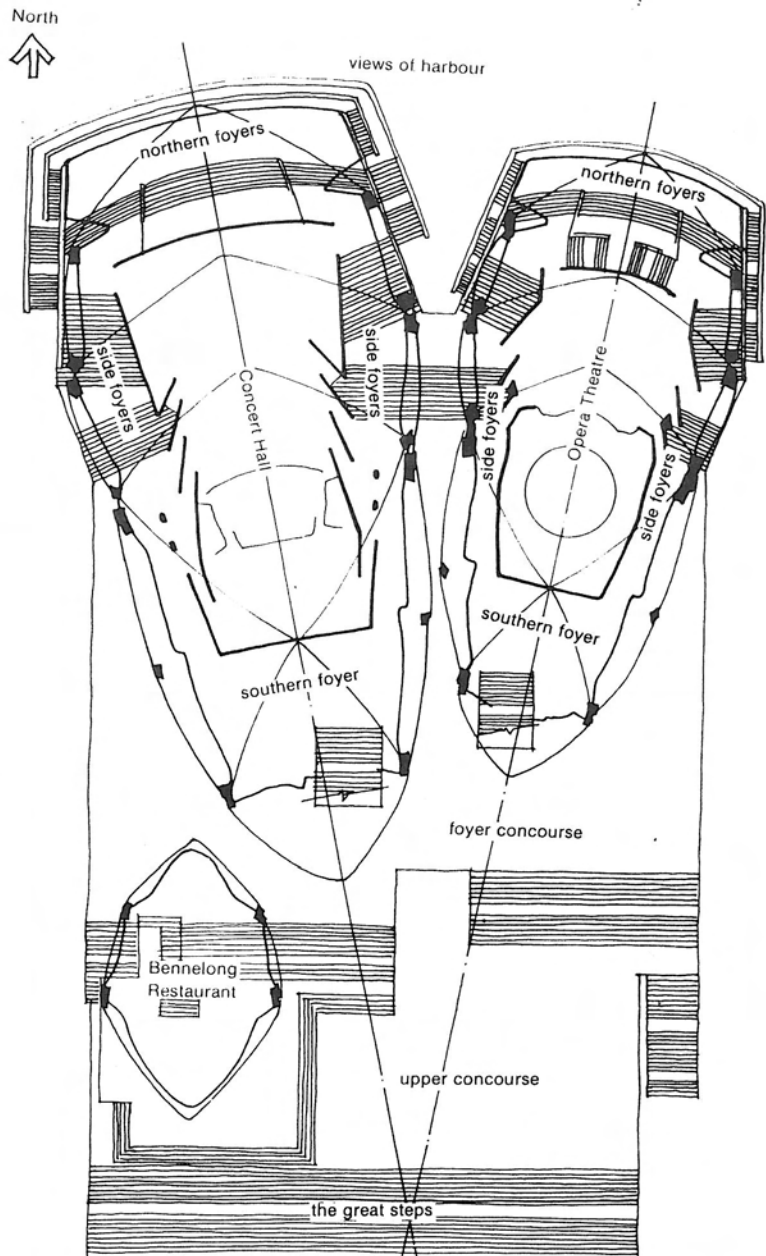
Chúng ta hãy cùng xem tòa Opera House hiện nay gồm có những phòng ốc nào và hoạt động ra sao.

• **Tổng thể tòa nhà**

Opera House có gần 1.000 phòng ốc, quan trọng nhất là năm thính đường chính:

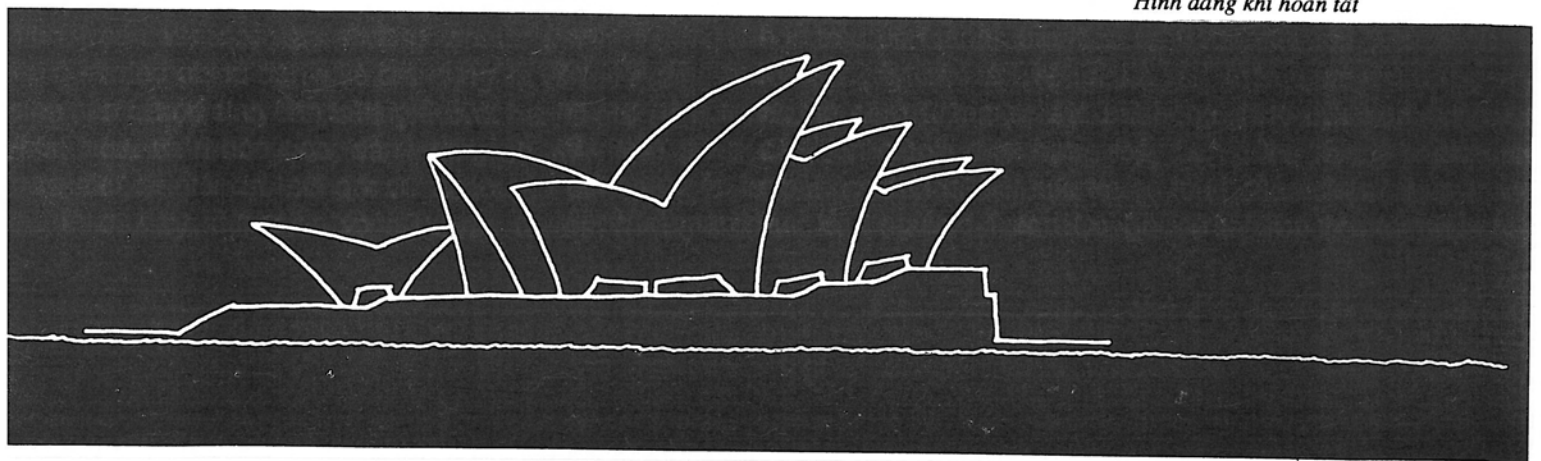
- Concert Hall (Nhà hòa nhạc) với 2.690 ghế.
- Opera Hall (Nhà ca kịch cổ truyền) với 1.547 ghế.
- Drama Theatre (Nhà diễn bi kịch) với 544 ghế.
- Play House (Nhà tập diễn) với 398 ghế.
- Studios (Phòng thu âm) với 310 ghế.

Các phòng ốc khác gồm : phòng tiếp tân, phòng triển lãm, năm phòng tập dợt nhỏ, ba quán ăn, sáu quầy bán nước giải khát, thư viện, văn phòng làm việc cho nhân viên, phòng máy móc và dụng cụ nhằm phục vụ cho cả hệ thống Nhà Hát Lớn.

Bình đồ cho thấy Concert Hall, Opera Theatre, các foyers, concourse, quán ăn và các bậc thang lớn phía Nam. Từ các foyers, concourse, quán ăn... đều có cái nhìn ngoạn mục ra tứ phía (Hình 2).

Hình dáng khi hoàn tất

Toà nhà chiếm 1,8 mẫu Tây (18.000 mét vuông) với diện tích sàn (diện tích hữu ích) 45.000 mét vuông. Chắc các bạn muốn biết điểm cao nhất của vở sò (hay múi cam của Utzon) Concert Hall ? Xin thưa : 67 mét - cao hơn 20 tầng lầu.

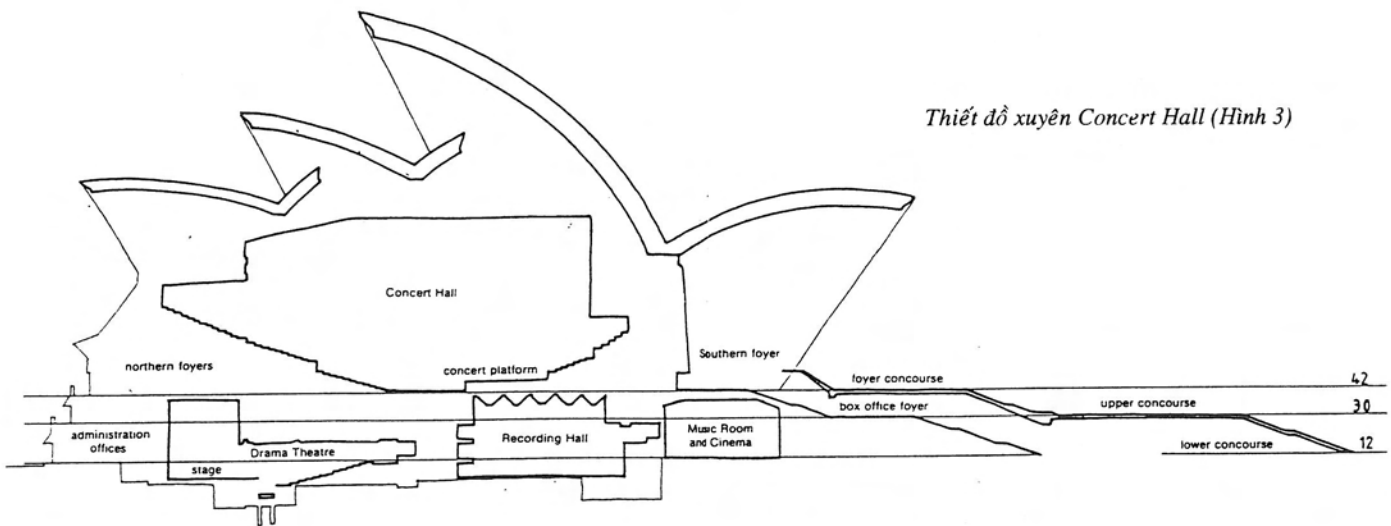
Tường, cầu thang (các bậc thang trước Opera House thật đơn giản nhưng vĩ đại), sàn nhà cả trong lẫn ngoài đều được lát bằng một loại đá hoa cương màu hồng lấy từ hầm đá Tarana (NSW). Hai loại gỗ được dùng nhiều nhất để trang trí bên trong là gỗ brush box và bouleau blanc, cả hai đều từ miền bắc tiểu bang NSW. Điện dùng trong Opera House đủ cung cấp cho một thành phố 25.000 dân.

- **Concert Hall** (2.690 ghế)

Bộ phận lớn nhất của Opera House, là nơi trình diễn nhạc đại hòa tấu, nhạc thính phòng, ca kịch cổ truyền, vũ, đồng ca, nhạc Jazz, hội họa, diễn thuyết - Trần nhà trên sân khấu cao 25 mét.

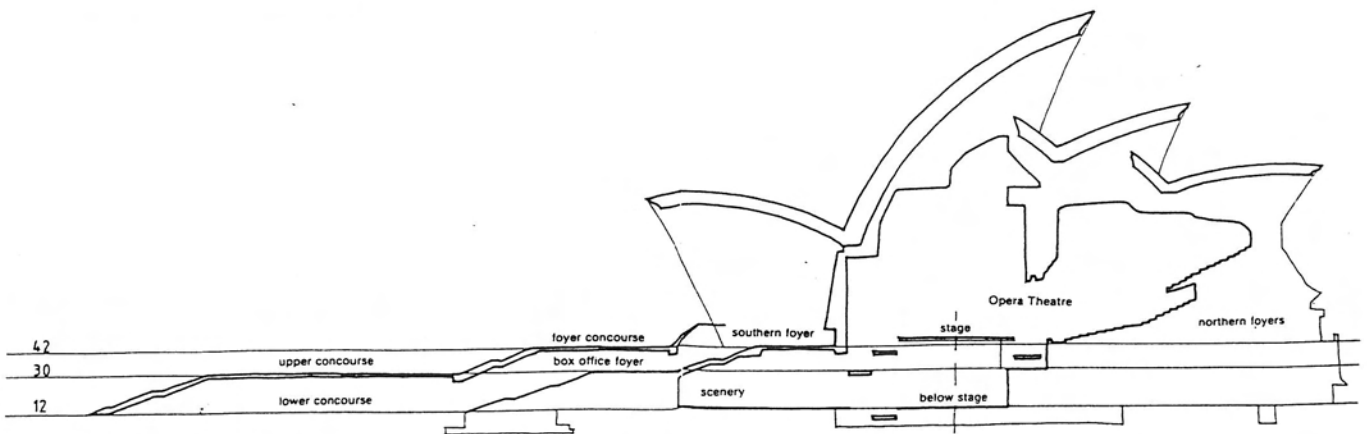
- **Opera Hall** (1.547 ghế)

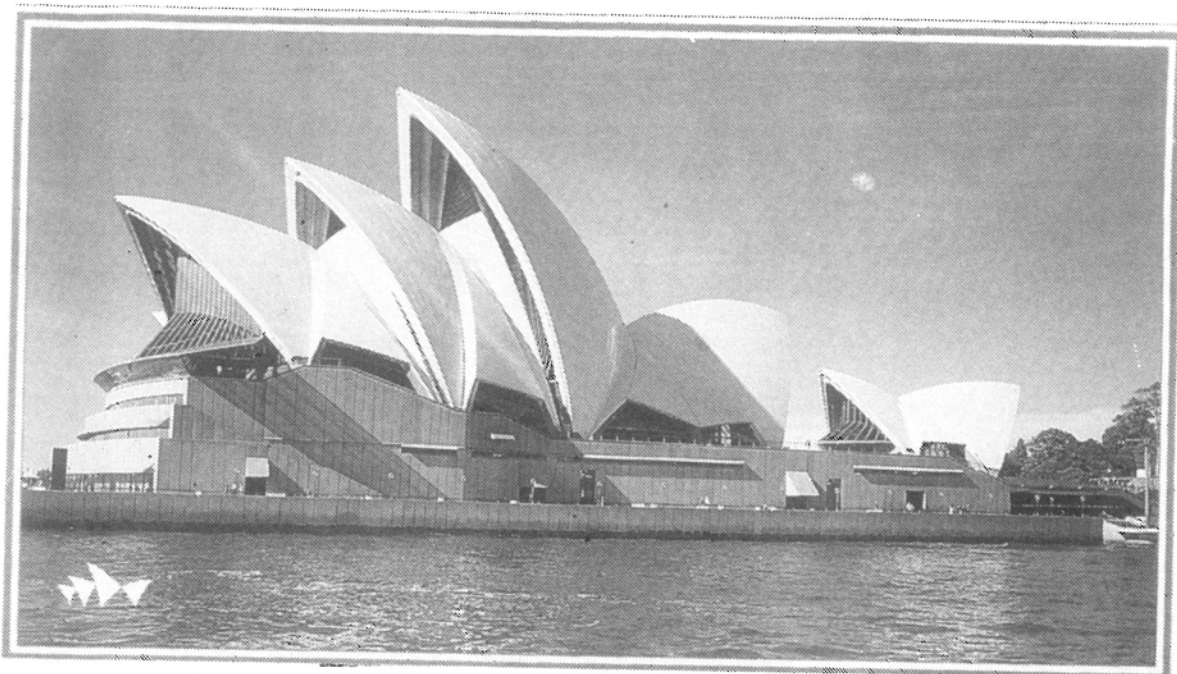
Opera Hall đón nhận những buổi trình diễn ca kịch cổ truyền, vũ ballet và các lối vũ khác. Tường được ốp gỗ vì lý do âm thanh, trần và tường được sơn đen để khán thính giả tập trung chú ý vào sân khấu. Sân khấu sâu 25 mét, sàn bao gồm một phần tròn đường kính 14 mét có thể nâng lên hay hạ xuống ở nhiều mức độ để thay đổi cảnh trí.

Thiết đồ xuyên Concert Hall (Hình 3)

Thiết đồ xuyên Opera Theatre (Hình 4)

Toàn cảnh Opera House nhìn từ phía Tây (Hình 5)

- **Drama Theatre** (544 ghế)

Drama Theatre đón nhận những buổi trình diễn nghệ thuật sân khấu và vũ. Cũng như Opera Hall, Drama Theatre được sơn đen, trần thì thấp hơn với đặc điểm là trần được tạo thành bằng những bản nhôm đông lạnh khiến cho bên dưới giữ được một nhiệt độ ổn định mà không gây ra sự xáo trộn nào của không khí.

- **Play House** (398 ghế)

Play House thường đón nhận những vở kịch nhỏ, các cuộc diễn thuyết hay hội thảo, các buổi trình diễn nhạc thính phòng. Đây cũng là một phòng chiếu phim nghệ thuật, phim ra mắt cả những phim cần màn ảnh rộng.

- **Studios** (310 ghế)

Studios được bố trí bên dưới Concert Hall, có sàn rộng, bằng phẳng, có thể đặt 310 ghế và đón nhận các buổi trình diễn hòa nhạc thính phòng, các buổi tập diễn. Đây cũng là một phòng thu hình, thu thanh, sản xuất đĩa hát, băng nhạc, làm âm thanh cho phim, thu các chương trình truyền thanh và truyền hình v.v.

Từ năm 1974 đến nay, Opera house đã tổ chức được hơn 3.000 buổi trình diễn lớn

với số khán giả lên đến trên hai triệu người.

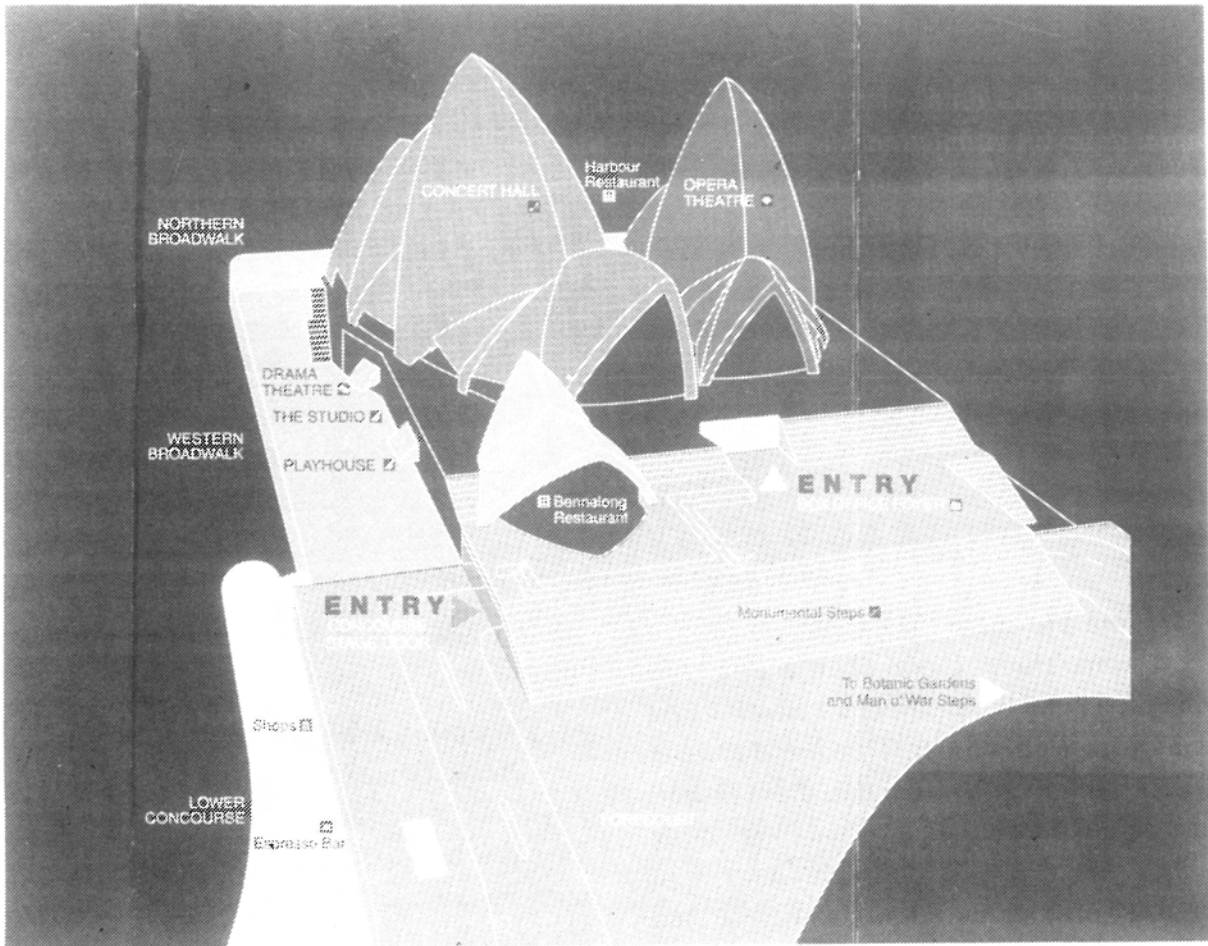
- **Reception Hall và Foyers**

Phòng tiếp tân chính cùng các Grand Foyers ở phía Bắc Concert Hall và Opera Theatre hiến cho người sử dụng một cái nhìn ngoạn mục và bao quát ra Sydney Harbour (Xem hình 2).

- **Quán ăn Bennelong**

Quán ăn Bennelong được bố trí ở phía trước, tách ra khỏi Opera House được thiết kế cùng những đường nét và với một cung cách với tòa nhà chánh, chỉ ở một tỷ lệ nhỏ hơn thôi. Quán ăn được che bằng những vò sò bất hủ của Utzon, không có mặt nào có thể gọi là mặt chánh, không có mặt nào có thể gọi là mặt hậu. Lại như một tác phẩm điêu khắc, tòa nhà nhỏ này có thể và cần được ngắm nhìn từ mọi khía cạnh, phía cạnh nào "cũng mười phân vẹn mười".

Tôi không thấy chi là hổ thẹn là chưa bao giờ được ngồi vào bên trong quán ăn này, không phải vì ngại món ăn, thức uống đắt giá, mà vì tôi tự xét mình là phạm phu tục tử không nên đèo bồng tranh thủ cho được một lần là thực khách.

Tài liệu hướng dẫn khách viếng Opera House

• Quản trị

Ban quản trị của Opera House được đặt trực thuộc Văn phòng Thủ hiến NSW, hiện dùng 300 nhân viên thực thụ và 250 nhân viên phù động. Gần như mỗi chủ nhật, Ban quản trị tổ chức những buổi trình diễn nghệ thuật trên thềm đá, trên các bậc thang hay trên quảng trường phía trước, giữa thanh thiên (trời Sydney không hờ hai tiếng "thanh thiên") bạch nhật (hoặc dưới ánh đèn) hoàn toàn miễn phí.

Để giới thiệu lịch sử cũng như phòng ốc và sự sinh hoạt bên trong của Opera House, Ban quản trị còn tổ chức hàng ngày những buổi "viếng thăm có hướng dẫn" rất lý thú.

Kết thúc bài này, tôi phải nén lòng bồng bột không dùng (thêm một lần nữa)

những mỹ từ "tuyệt phẩm kiến trúc", "kỳ công kiến tạo", "di sản văn hóa của loài người"... để nói đến tòa nhà này. Tôi chỉ xin được nói :

"Như một tác phẩm điêu khắc, Sydney Opera House đài các và khoan thai vươn lên dưới ánh mặt trời. Opera House đã khiến cho **nhều người** say mê, Opera House còn khiến cho **nhều người** khác say mê trong **nhều năm** sẽ đến".

*Nguyễn Văn Quyện
Sydney, tháng 9 năm 1999*

Tài liệu tham khảo

- *The Sydney Opera House Affair, Michael Beame. Halstead Press, Sydney 1967.*
- *Sydney Opera House, Michael P. Smith, 1984*
- *The Sydney Opera House Trust, 1999*